

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЮРКСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Курсова робота на тему:

**Структурно-семантичні особливості спортивної
термінології в турецькій мові**

Студентки 4 курсу групи Птур 14-20

Факультету східної і слов'янської
філології

Денної форми навчання

Спеціальності переклад (турецька)

Ярової Лізи Віталіївни

Науковий керівник:

док.філос. Польова О.С.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Члени комісії _____

Київ - 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРЕЦЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	5
1.1. Поняття термінознавство, термін та термінологія в мовознавстві	5
1.3. Історія походження спортивної термінології в турецькому мовознавстві	9
Висновки до Розділу 1	14
РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО–СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	16
2.1. Структурні особливості турецької спортивної термінології	16
2.2. Семантичні особливості турецької спортивної термінології	22
Висновок до Розділу 2	29
ВИСНОВКИ	30
ÖZET	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	33

ВСТУП

Спортивна термінологія в кожній мові є складним і важливим аспектом лексичного складу. Аналіз цієї теми не лише дозволяє зрозуміти особливості вживання термінів у спортивному контексті, але й розкриває культурні та історичні аспекти турецького спорту через взаємодію мови та суспільства.

Інтерес до спортивної терміносистеми турецької мови обумовлений також наявністю в її складі безлічі вузькогалузевих підсистем, які обслуговують різні спортивні області і мають ряд відмінних особливостей екстралінгвістичної природи, наприклад: історичний розвиток і сучасний стан окремих різновидів спорту в плані відкритості або самобутності, схильності міжнародним або національним тенденціям. Крім цього, необхідно враховувати тип спортивного змагання, а саме командний або одиночний, ігровий або неігровий, фізичний або розумовий; правила і регламент різних видів спорту. Такого роду фактори екстралінгвістичної природи надають істотний вплив як на формальну вираженість термінолексем, так і на їх семантичну складову.

Структура та форма термінів у турецькій мові часто відображають особливості мислення та сприйняття спорту в цій культурі. Наприклад, турецька мова може використовувати специфічні морфологічні чи синтаксичні конструкції для вираження спортивних понять. Деякі терміни можуть мати коріння в історії та традиціях турецького народу.

Семантика термінів важлива для розуміння їхнього значення та використання в спортивному контексті. У турецькій мові можна виявити вплив релігії, історії та національних особливостей на семантику спортивної термінології. Наприклад, терміни, пов'язані з національними видами спорту або традиційними змаганнями, можуть мати специфічні семантичні відтінки.

Турецька мова віддзеркалює культурні особливості та цінності суспільства. У спортивній термінології це може виявитися через використання виразів, які відображають національну гордість, традиції чи історію. Також, аспекти гендерної та вікової рівності можуть впливати на вибір термінів та їхнє вживання у спортивному середовищі.

Спортивна термінологія в турецькій мові є важливим елементом культурного спадку. Її структурно-семантичні особливості відображають не лише специфіку мовної системи, але й глибокі культурні, історичні та соціальні аспекти турецького суспільства. Дослідження цих особливостей допомагає краще зрозуміти турецьку мову та її роль у формуванні і вираженні спортивного досвіду.

Метою роботи є дослідження структурно-семантичних особливостей спортивної термінології в турецькій мові.

Відповідно до мети роботи, необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Розглянути поняття термінознавство, термін та термінологія в мовознавстві.
2. Описати дослідження термінології українськими й зарубіжними вченими.
3. Охарактеризувати історію походження спортивної термінології в турецькому мовознавстві.
4. З'ясувати структурні особливості турецької спортивної термінології.
5. Дослідити семантичні особливості турецької спортивної термінології.

Об'єктом дослідження є спортивна терміносистема сучасної турецької мови.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості спортивної термінології в турецькій мові.

Матеріалом дослідження послуговувала термінолексика, зібрана шляхом суцільної вибірки на базі текстового матеріалу спортивних досліджень, газетних статей та інтернет-ресурсів зі спортивної тематики, перекладних і енциклопедичних словників спортивної термінології турецькою та українською мовами.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів основної частини, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРЕЦЬКОЇ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Поняття термінознавство, термін та термінологія в мовознавстві

Термінознавство – це наука про терміни. На жаль, сучасні термінологічні словники цього слова не фіксують, хоч воно з'явилося у 60–х роках ХХ ст. Натомість у цьому значенні часто вживається слово «термінологія», що відповідає принципів системності і однотипності лінгвістичних понять. Правомірність позначати однією назвою кілька понять на зразок морфологія, фразеологія відстоює професор І. Ковалик. (Ковалик І. І. Логіко-лінгвістична концепція технічної термінології у слов'янських мовах, 1969, с 110) Зважаючи на те, що термінологія узвичаєна як назва системи термінів, вводимо у постійне вживання назву термінознавство. Це дає змогу уникнути зайвої полісемії. Отже, термінознавство – це наука, яка займається загальнотеоретичними питаннями терміна, термінології, номенклатури (Панько Т.І., Українське термінознавство, 1994, с. 111).

Термінологія – сукупність спеціальних найменувань різних галузей науки й техніки, що вживаються в сфері професійного спілкування (Литвиненко Н.П., 2008, с. 5).

Термінологія – наука про терміни, їх систему і функціонування в різних галузях знання і сферах діяльності людини (Кабаре Т., Terminology: Theory, Methods, and Applications 1999, с. 101).

Термін – це слово або фраза, які використовуються в певній науковій, технічній або професійній галузі для позначення конкретного поняття, предмета або явища. Він має точне і однозначне значення і використовується для уникнення неоднозначності та сприяння зрозумілості та точності комунікації (Панько Т.І., Українське термінознавство, 1994, с. 125)

Термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається детермінуванню (Д'яков А. С., Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти, 2000, 9, с. 10).

Л. О. Симоненко у своїх працях наголошує на тому, що “...сукупність спеціальних найменувань різних галузей науки, техніки та мистецтва, які вживаються у сфері професійного спілкування та втілюють результати теоретико–пізнавальної діяльності людини, становлять термінологію” (Симоненко Л.О., 2001, с. 3).

Т. А. Журавльова стверджує, що термінологія – це підсистема лексики літературної мови, яка своєю чергою:

- 1) співвіднесена зі спеціальною професійною діяльністю;
- 2) визначає номінацію професійних предметів, ознак, дій, явищ;
- 3) визначає формування й функціонування виробничо–технічного, наукового, а також соціально–управлінського стилів (Журавльова Т. А., 1998, с. 21).

Згадуючи термінологію, за даними Місника Н.В., дослідники мають на увазі:

- 1) науку про терміни (в цьому сенсі все популярнішим стає поняття “термінознавство”);
- 2) фахову лексику в складі певної мови (ми говоримо, наприклад, “термінологія української мови”, “німецька термінологія” тощо);
- 3) спеціальну лексику, що обслуговує певну галузь науки чи техніки (скажімо, “термінологія обчислювальної техніки”, “лінгвістична термінологія” тощо) (Місник Н.В., 2002, с. 12).

Термінологія – це спосіб поповнення загальноживаного словникового запасу та лексичних одиниць мови, тому термін не можна розглядати, окремо від мови, незважаючи на те, що він має окремі властивості та ознаки (Кочерган М.П., 2014, с. 48).

Термін – це слово або сполучення слів, які служать точним позначенням поняття якоїсь специфічної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя (Кочерган М.П., 2014, с. 48).

Перш за все, лінгвістика розрізняє терміни як спеціальні слова та фрази. На відміну від звичайних слів або вільних фраз, терміни розрізняють відповідно до

їхньої семантичної та граматичної структури. Сукупність термінів, що міцно утвердилися в певній науці, утворює термінологію цієї науки. Терміни завжди мають бути чітко визначені, тобто кожному терміну слід приписувати лише одне значення.

Терміни можуть означати прості властивості об'єкта (наприклад, колір, звук, запах) або складні групи.

Терміни характеризуються такими ознаками:

- 1) системністю (кожен термін належить до якоїсь терміносистеми і своє значення отримує саме в цій системі);
- 2) наявністю дефініції (термін не тлумачать, а визначають);
- 3) тенденцією до моносемантичності (в межах свого термінологічного поля, тобто в межах певної науки, термін повинен мати тільки одне значення);
- 4) відсутністю експресії;
- 5) стилістичною нейтральністю (Кочерган М.П., 2014, с. 220).

У підсумку, можемо визначити, що поняття термінознавство, термін та термінологія в мовознавстві у кожного науковця є різними, але загалом мають однакове значення.

1.2. Дослідження термінології українськими й зарубіжними вченими

Українські вчені здійснюють значний внесок у розвиток термінології в різних галузях науки. Одним з провідних дослідників в цій сфері є академік Л. М. Томіленко, авторка книги " Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови ". У своїх дослідженнях вона зосереджується на лінгвістичних аспектах термінології та її ролі у наукових дослідженнях.

Ще одним видатним українським дослідником є професор Іван Царьов, автор навчального посібника " Мова і термінологія наукових досліджень у юриспруденції ". У своєму посібнику він досліджує термінологію як важливий компонент мовознавства, розглядає методи створення та використання термінологічних систем у мовознавчих дослідженнях.

Зарубіжні вчені також внесли вагомий внесок у розвиток термінології та її дослідження. Один з найвідоміших вчених у цій галузі – Пітер Елькін , автор книги "Terminology and Terminological Systems". Він досліджує різні аспекти термінології, включаючи методиологію та стандартизацію термінологічних систем. (Peter L. Elkin, Terminology and Terminological Systems, 2012, 210 с.)

Інша відома дослідниця – Тереза Кабаре, авторка книги "Terminology: Theory, Methods, and Applications". У своїх дослідженнях вона розглядає термінологію як наукову дисципліну та досліджує методологічні підходи до створення та управління термінологічних баз даних.(Cabré M. Teresa, Terminology: Theory, Methods, and Applications 1999, 50 с.)

За визначенням Зарицького М. С., термін є мовним знаком, що позначає поняття в певній галузі знань та є ідеалізованою знаковою моделлю об'єкта дійсності, яку можна виразити мовно-словесною одиницею, словом або словосполученням (Зарицький М. С., 1999, с. 25).

Порівняння підходів українських та зарубіжних вчених дає можливість оцінити схожість і розбіжності в їхніх дослідженнях термінології. Українські дослідники, зокрема Олександр Пономарів та Олег Гриценко, більше уваги приділяють філософським та лінгвістичним аспектам термінології, вивчають її роль у наукових дослідженнях та мовознавстві. Зарубіжні науковці, такі як Пітер Елькін та Тереза Кабаре, зосереджуються на методологічних аспектах створення та управління термінологічними системами.

Однак обидва напрямки досліджень мають спільну мету – сприяти розвитку термінології як наукової дисципліни та забезпечити якісне використання термінології в наукових роботах.

Дослідження термінології українськими та зарубіжними вченими відображає різнобічність та різноманітність підходів до вивчення та застосування термінології в наукових дослідженнях. Українські вчені зосереджуються на філософських та лінгвістичних аспектах термінології, в той час як зарубіжні дослідники акцентують увагу на методологічних аспектах створення та управління термінологічними системами.

1.3. Історія походження спортивної термінології в турецькому мовознавстві

У Туреччині історія спорту налічує тисячоліття, і турецька мова взяла участь в описанні та найменуванні різноманітних видів спорту. З іншого боку, багато спортивних термінів можуть мати своє походження в інших мовах, таких як англійська, французька чи німецька, особливо у зв'язку з міжнародними спортивними заходами і олімпійським рухом.

Перші спроби цілеспрямованої роботи над термінологією турецької мови прийнято відносити до періоду Танзімата (1839-76 рр.), коли в Османській імперії проводилися реформи з модернізації багатьох сфер життя османського суспільства і держави, до числа яких було віднесено питання спрощення (sadeleşme) турецької мови. Здійснювали процеси мовної вестернізації передові османські вчені, такі як Ібрахім Шинасі, Зія-паша і Намик Кемаль, які здобули освіту в світовому культурному центрі тієї епохи Франції. Вони бачили проблеми, з якими стикалася османська турецька мова (Osmanlı Türkçesi) в ролі мови науки, так як мали можливість порівнювати її з більш сучасною і розвиненою з точки зору спеціальною лексикою і термінологією французької мови. Прогалини в області термінології особливо виявлялися при перекладі на турецьку мову західних (в більшості своїй французьких) підручників, за якими навчали студентів провідних навчальних закладів.

За допомогою іноземних підручників і перекладів текстів різної спрямованості виникали нові поняття, які раніше не були відображені в турецькій мові, що розділяло османські вищі уми на дві основні групи: деякі вчені, як Шанізаде Атаулла Ефенді, Кирилми Азіз Ефенді, Ходжа Ісхак Ефенді виступали за утворення власне турецьких термінів, опонували їм інші діячі науки, серед яких фігурували Алі Суаві і Шемседдін самі, заявляючи про необхідність приймати нові терміни як є (Özlük D., 2019, с. 33).

Так само як самі процеси модернізації багатьох областей життя османського суспільства того часу відбувалися під контролем держави, процес

модернізації термінології здійснювався в основному в державних організаціях. Одним з перших академічних праць в області термінознавства і термінотворчості турецькою мовою вважається медичний словник (Lugat-і Tıbbiyye), розроблений в 1873 р османським медичним товариством (Сем'іyye-і Tıbbiyye-І Османіyye), головним завданням якого був переклад Західної медичної літератури на турецький, а створена в 1913 р. Міністерством освіти (Maarif Nezareti) наукова комісія з питань термінів (Istılâhat -і İmiiyye Encümeni) у більшому масштабі продовжила термінотворчу роботу в період Танзімату.

Розширення масштабів діяльності прихильників радикальних змін в області рідної мови стало особливо помітно після молодотурецької революції 1908 р., в цей час в країні була утворена комісія з реформи турецької мови. До цього часу була намічена генеральна лінія – обмеження вживаності арабо-перських запозичень і стимулювання словотворчості в турецькій мові за рахунок власних ресурсів. Був розроблений проект реформи турецької мови, його автор Зія Гекальп (Zeytinkaya D., 2019, с. 55):

- відмовитися від колишньої «османської мови»; прийняти за основу національної мови турецьку мову, що збереглася в народній літературі, а в якості основи літературної мови – ту мову, якою говорило населення Стамбула, її лексичний склад і фонетичний лад;

- відмовитися від тих арабо-перських запозичень, які мають в турецькій мові досить адекватні еквіваленти; відмовитися від вживання запозичених арабо-перських граматичних форм і моделей;

- створювати власну термінологію на основі турецьких правил словотворення; залишати лише необхідні і прості за формою запозичення; при необхідності запозичувати з інших мов тільки вкрай потрібну науково-технічну термінологію і, як правило, в оригінальній формі;

- відмовитися від широкого «пожвавлення» архаїчної старотюркської лексики, вводити в сучасну турецьку мову лише ті забуті слова, які необхідні для найменування спеціальних реалій, ці слова повинні зберігати вузько термінологічне вживання;

- здійснювати порівняльне вивчення турецьких діалектів, що необхідно для вироблення правильного підходу до питань розвитку турецької мови;

- створити на основі запропонованої роботи словник сучасної турецької мови, а також теоретичне дослідження турецької мови з викладом відомостей про структуру і способи утворення запозичених арабських і перських слів.

Унаслідок закріпленості запозиченої термінології, що надходила в лексичний склад турецької мови з X ст. у разі арабо-перських і з XVIII ст. у разі французьких запозичень, самодостатній розвиток власне турецької термінології було певною мірою ускладнено.

Уперше цілеспрямовано приступили до роботи над термінологією в республіканський період, що ознаменувався заснуванням Турецького Лінгвістичного Товариства (Türk Dili Kurumu, TDK), яке за вказівкою Мустафи Кемалю Ататюрка приступили до програми «отуречення» (Türkçeleştirme), яка здебільшого була зосереджена на термінах. І хоча робота з «отуречення» термінології та загальнолітературної лексики йшла паралельно, в зв'язку з численністю оброблюваних термінів була створена спеціальна комісія по роботі з термінологією, в яку з метою розробки турецьких еквівалентів запозиченої термінології запрошувалися профільні фахівці, викладачі та вчені.

За аналогією з проголошеною Ататюрком мовною революцією (Dil devrimi), розглядаючи вищеописану діяльність TDK в контексті термінології турецькі вчені справедливо заявляють про термінологічну революцію (Terim devrimi), однією з першочергових завдань якої ставилося отуречити терміни з навчальної програми молодшої та середньої шкіл, щоб турецьким дітям було легше розуміти їх і засвоювати отримані знання.

Для цього терміни умовно розділили на дві групи (Develi H., 2010, с. 93):

а) відображають культурні аспекти країни походження, такі як elektrik «електрика», dinamо «динамо-машина», metre «метр», gram «грам» та інші, запозичувати «як є»;

б) в інших випадках максимально використовувати словотворчі засоби, доступні турецькій мові, і тюркські морфеми.

Терміни різних наукових галузей, розроблені в результаті цієї діяльності, були опубліковані в журналі «Турецька мова» 1937 р., а пізніше в 1941 р. був виданий «Кишеньковий довідник термінології турецької мови», а в 1963 р. «Довідник термінів середньої школи». Також було видано низку профільних термінологічних словників: Bitkibilim Terimleri (Botanik) Sözlüğü (1948) «Словник термінів рослинництва», Dilbilim Terimleri Sözlüğü (1949) «Словник термінів мовознавства», Dirilbilim (Biyoloji) Terimleri (1948) «Словник біологічних термінів», Edebiyat ve Söz sanatı terimleri sözlüğü (1948) «Словник термінів літератури і словесності», Felsefe ve Gramer Terimleri (1942) «Словник термінів філософії і граматики», Tarım Terimleri I (1949) «Словник сільськогосподарських термінів», Teknik Terimler I (1949) «Словник технічних термінів», Türe Terimleri (1948) «Терміни правосуддя».

Термінотворення за допомогою тюркських основ і тюркських афіксів з часом отримувало дедалі більшу підтримку у зв'язку із загальним націоналістичним курсом держави і пуристськими настроями, проте слід зазначити, що поспіх у розробці турецьких еквівалентів запозиченим термінам на тому етапі приводив у низці випадків до появи помилок, порушення семантичного зв'язку між терміном і позначуваним поняттям, що негативним чином відбивається на розвитку термінології.

Турецький дослідник Ф. Тимурташ зазначає (Tözluuyurt Z., 2020, с. 4) кілька принципових недоліків у роботі з термінологією на ранніх етапах діяльності TDK:

- на місце безеквівалентних запозичених термінів ставилися неправильні «вигадані» слова;
- при терміноутворенні мали місце випадки неувважності до семантики коренів або афіксів, так, наприклад, дієслово могло отримати афікс, призначений для іменних форм;
- використовувалися непродуктивні або малопродуктивні афікси;
- замість відомих населенню основ і афіксів часто використовувалися основи слів, що входили в ужиток одного села;

- при терміноутворенні за основу брали тільки словникове значення, нехтуючи безпосередньо позначуваним поняттям;
- вироблялися слова, схожі за звучанням або написанням на західноєвропейські запозичення;
- виводилися афікси, які не були присутні досі в жодному діалекті турецької мови;
- недостатня продуманість при термінотворенні призводила до нестабільності форми терміна через вимушені часті зміни.

У 1982 році разом зі створенням Вищої ради з культури, мови та історії ім. Ататюрка (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu) відбулися зміни в підході ТДК до питань мови, культури, словників і термінологій, у зв'язку з чим був розроблений десятирічний план мовного будівництва, що зачіпав в тому числі питання термінотворення і визначив роботу з регулювання термінологій турецької мови в період з 1984 по 1994 рр., в ході якого був розроблений довідник термінотворення (Terim Yapma Kılavuzu), призначений для використання в якості зразка при підготовці термінологічних словників, вивчені і перероблені наявні, а також видані нові професійних і наукових сфер (Ergin M., 2013).

А. Мінсафіна поділяє (Korkmaz Z., 2017, с. 60) термінологічну активність в сучасній турецькій мові на два основних етапи:

1) період з 1920-х по 1970-і рр., під час якого основні зусилля лінгвістів були спрямовані на позбавлення від арабо-перських запозичень, в той же час ніяким чином не перешкоджали проникненню в турецьку мову лексики з західноєвропейських мов, переважно французької та англійської, що приходять в мову часто саме на заміну такого роду запозиченим елементам.

2) період після 1980-х по теперішній час, коли звернули увагу на іншу крайність – зайве насичення сучасної турецької мови французькими та англійськими запозиченнями, на противагу яким впроваджуються відповідні власне турецькі лексеми, втім, не завжди успішно.

На сучасному етапі розвитку турецької мови його лексичний склад нерідко стає предметом дискусії різного роду фахівців. ТДК проводить політику мовного пуризму, виступаючи проти іншомовних запозичень в загальнолітературній мові, а також терміносистемах, що не завжди отримує позитивну оцінку в турецькому суспільстві і часто критикується в пресі.

Аналізуючи запропоновані варіанти заміщення запозичених лексем, необхідно вказати на дійсну чужорідність деяких з вищенаведених лексем, запозичених повністю без урахування орфографічних особливостей турецької мови, як слова *by-pass* і *check-up*. У випадку з медичної терміносистеми, терміном не повинно обов'язково виступати слово, наочно схоже на міжнародний термін, так як за нормами термінографії в профільних нормативних словниках передбачається вказівка латинського терміна, щоб була можливість встановити зв'язок з термінами інших мов. Однак слід зауважити, що заміна усталеного терміна викликає зрозуміле відторгнення фахівців у зв'язку зі звичністю до вже функціонуючим і використовуваним лексемам, а також з нальотом деякої «штучності» і «вигаданості», раніше згадуваних в контексті суперечок в турецькому суспільстві часів початку республіканського періоду про мовні новоутворення, а також «нетермінологічності». Так, термін *endoskopî* «ендоскопія» виглядає більш вдалим варіантом в порівнянні з *içbaki* (дослівно «внутрішній огляд»).

Розвиток спортивної термінології в турецькій мові був під впливом різних факторів, такими як культурні обміни, історичні події та міжнародні зв'язки.

Висновки до Розділу 1

Проведене дослідження вказує на те, що основна причина різноманіття дефініцій терміна полягає в відсутності консенсусу серед мовознавців щодо його сутності. Різні вчені розглядають терміни з різних точок зору: одні вважають їх особливими словами, інші розглядають їх як слова з особливою функцією. Також

є група дослідників, які визначають термін за його співвіднесеність з науковим поняттям та мовою науки.

Ця різноманітність поглядів виникає через те, що поняття терміна має багато аспектів, і науковці надають вагу різним аспектам в залежності від свого підходу та специфіки досліджень. Отже, відсутність єдиної позиції сприяє різноманітності визначень терміна в лінгвістичній науці.

Отже, беручи до уваги той факт, що термін є динамічним елементом, що активно функціонує в реальній мові та постійно зазнає змін, можна виділити кілька ключових характеристик: термін повинен бути чітким і має передавати своє значення без непорозумінь; термін повинен мати чітке визначення, що виключає будь-які двозначності; термін має вписуватися в систему термінології, де йому призначена конкретна роль та місце; термін повинен точно позначати певне поняття чи об'єкт, використовуючи найбільш відповідну термінологію; термін не повинен містити емоційних або оцінювальних елементів, щоб забезпечити об'єктивність використання; термін повинен мати підґрунтя в своїй структурі або походженні, що може вказувати на його роль чи призначення.

Ці характеристики є важливими для розуміння та ефективного використання термінології в мові, особливо в контексті її постійної еволюції.

Розвиток спортивної термінології в турецькій мові був під впливом різних факторів, такими як культурні обміни, історичні події та міжнародні зв'язки.

У Туреччині історія спорту налічує тисячоліття, і турецька мова взяла участь в описанні та найменуванні різноманітних видів спорту. З іншого боку, багато спортивних термінів можуть мати своє походження в інших мовах, таких як англійська, французька чи німецька, особливо у зв'язку з міжнародними спортивними заходами і олімпійським рухом.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО–СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

2.1. Структурні особливості турецької спортивної термінології

Турецька спортивна термінологія використовується для опису різноманітних видів спорту, змагань та спортивних подій. Основні структурні особливості турецької спортивної термінології включають:

1. Запозичення з інших мов: турецька спортивна термінологія часто включає терміни, які були запозичені з інших мов, особливо з англійської, французької та німецької. Це може бути пов'язано з впливом міжнародних спортивних організацій та подій.
2. Словотворення: спортивні терміни в турецькій мові можуть бути створені за допомогою словотворчих елементів, таких як суфікси та префікси. Наприклад, може бути додано суфікси, що вказують на вид спорту чи його характеристики.
3. Поєднання: утворення словесних зв'язків є ще однією структурною особливістю турецької спортивної термінології. Це може включати об'єднання двох або більше слів для створення нового терміну.
4. Адаптація іноземних слів: терміни, які були запозичені з інших мов, можуть бути адаптовані до турецької фонетичної та граматичної структури. Це може включати зміни закінчень чи приголосних для відповідності турецькій мові.
5. Терміни для конкретних видів спорту: спортивна термінологія в турецькій мові може включати специфічні терміни для різних видів спорту, які можуть бути унікальні для кожного конкретного виду діяльності.
6. Використання аббревіатур та скорочень: у спортивній термінології часто використовуються аббревіатури та скорочення для позначення конкретних спортивних об'єднань, змагань чи інших подій.

Ці структурні особливості відображають широкий спектр впливів та аспектів, які враховуються при формуванні турецької спортивної термінології.

Структурно термінологічне словосполучення часто складається з основного компонента – терміна, яке позначає широке поняття, і додаткового (або декількох додаткових), яке, деяким чином, його звужує і конкретизує, іншими словами, головне слово передає родові поняття, а залежне – видові, наприклад:

- dikine pas – «прямий пас, вертикальний пас»;
- geri pas – «пас назад»;
- gol pası – «гольовий пас»;
- ileri pas – «пас вперед»;
- kısa pas – «короткий пас»;
- kısa pas bileşimi - «комбінація в короткий пас»;
- uzun pas – «довгий пас»;
- yan pas – «пас в лінію, горизонтальний пас».

У результаті цього процесу в спортивній термінології сучасної турецької мови формуються стійкі словосполучення, що представляють собою термінологічні одиниці, що складаються з двох і більше слів, кажучи іншими словами, полілексемні термінологічні словосполучення.

Відмінною характеристикою розвиненості професійної області та її понятійного апарату є виникнення в складі терміносистеми багатокомпонентних термінологічних словосполучень, що поглиблюють і розвивають базові поняття відповідної галузі знання, що представляється закономірним і природним явищем в процесі формування і вдосконалення терміносистеми (Ergin M., 2013).

У елементів полілексемних конструкцій, крім двох базових складових, які передають родовидову семантику, основною вважається уточнююча функція, виходячи з чого слід говорити про первинність двокомпонентних словосполучень, при аналізі яких з'являється можливість визначити тип і відмінні характеристики такого роду термінологічних одиниць.

За типом морфологічної форми і семантико-синтаксичних відносин двокомпонентні словосполучення поділяються на дві базові категорії, перша

серед яких оперує ізафетними конструкціями і ототожнюється нами зі способом словоскладання:

- ізафетні словосполучення:
- ізафет першого типу (безафіксний) – утворений шляхом прилягання;
- ізафет другого типу (одноафіксний) – утворений шляхом керування;
- ізафет третього типу (двухафіксний) – утворений шляхом узгодження.

Велика частина двокомпонентних ізафетних термінологічних словосполучень формується за допомогою одноафіксного ізафета за моделлю «іменник + іменник з афіксом належності 3 особи»:

- ağırlık merkezi – «центр ваги»;
- yenilmezlik serisi – «безпрограшна серія»;
- servis alanı – «зона подачі»;
- pozisyon hatası – «позиційна помилка»;
- satranç tahtası – «шахова дошка».

Меншу поширеність в терміноутворенні отримують конструкції з безафіксним способом, що формуються за моделлю «іменник + іменник», наприклад:

- kurşun satranç – «буллет, куля» (вид блискавичних шахів);
- servis karşılama – «прийом подачі»;
- oyun kurucu – «плеймейкер, розігруючий»;
- derinleme pas – «проникаюча передача»;
- yardımcı pasör - «другий пасуючий».

А також двоафіксним ізафетом – за моделлю «іменник з афіксом родового відмінка + іменник з афіксом приналежності 3 особи», наприклад:

- karşılaşmanın skoru – «рахунок зустрічі»;
- senin sıran – «твій хід» (репліка);
- maçın gövanşı – «матч-відповідь»;
- Süper Lig'in haftası – «тур турецької суперліги» .

Слід також відзначити деяку тенденційність, що спостерігається в спортивній терміносистемі турецької мови, що полягає в продуктивності

віддієслівних іменників в процесі термінотворення, при чому такого роду лексеми можуть займати в словосполученні як положення головного слова, так і залежного, наприклад:

- *atlama havuzu* – «стрибкова яма»;
- *düşme potası* – «зона вильоту»;
- *oyun kurma* – «розіграш»;
- *alan savunması* – «зонний захист»;
- *top saklama* - «контроль м'яча».

Також віддієслівні іменники нерідко виступають в ролі повноцінного терміна, наприклад:

- *savunma* – «захист, оборона»;
- *paslaşma* – «перепасовка, гра в пас»;
- *oyalama* – «стримування»;
- *itme* – «поштовх»;
- *germe* – «розтяжка» .

Дану тенденцію стосовно до спортивної терміносистеми ми пов'язуємо, в тому числі, з переважанням в спортивному дискурсі наративів, пов'язаних зі спортивною діяльністю, а саме спортивними елементами і технікою їх виконання (Karaman B.İ., 2018, с. 92).

Другою категорією двоконпонентних словосполучень у спортивній терміносистемі турецької мови є категорія неізафетних словосполучень, які розділені на наступні підкатегорії:

- субстантивні словосполучення, де підлеглий іменник:
 - у давальному відмінку;
 - у місцевому відмінку;
 - у початковому відмінку;
 - у знахідному відмінку.
- атрибутивно-субстантивні словосполучення, де визначення виражено:
 - прикметник;
 - прислівник;

- дієприслівник.
- дієслівні словосполучення, де головний компонент виражений:
 - основним дієсловом;
 - допоміжним дієсловом.

Приклади двокомпонентних спортивних термінів турецької мови, сформованих за моделлю «іменник з афіксом давального відмінка + іменник:

- dikine pas - «прямий пас, вертикальний пас»;
- ofsayta yakalanma – «офсайдна пастка»;
- arkaya kısa – «пас за спину»;
- fileye temas – «дотик сітки»;
- arkaya geçme - «прохід за спину».

Приклади двокомпонентних спортивних термінів турецької мови, сформованих за моделлю «іменник з афіксом місцевого відмінка + іменник»:

- formda olma – «перебування у формі»;
- omuzda tutuş – «стійка на плечах»
- hücumda genişlik – «ширина атаки»;
- bağda atma – «утримання в замку»;
- yerde başlama – «повернення на килим»,

а також трикомпонентних спортивних термінів турецької мови, сформованих у варіаціях вищеописаної моделі:

- hücumda yer değiştirme – «зміна позицій в нападі»;
- saat yönünde dönüş – «зміна позицій за годинниковою стрілкою»;
- L şeklinde hareket – «переміщення буквою Г» .

Атрибутивно-субстантивний тип спортивних словосполучень являє собою конструкцію, в складі якої стрижневий компонент – іменник в називному відмінку, а допоміжний – визначення, виражене прикметником, дієприкметником або дієприкметником за моделями «прикметник + іменник», «дієприкметник + іменник» відповідно (Aktaş A., 2007, с. 522).

Приклади двокомпонентних спортивних термінів турецької мови, сформованих за моделлю «прикметник + іменник:

- hareketli hücum – позиційний напад;
- kırmızı kart – червона картка;
- tekli blok – одиночний блок;
- hafif faul – легкий фол, тактичний фол;
- aktifisınma – активна розминка і т. п.

а також трикомпонентних спортивних термінів турецької мови, сформованих за моделлю «прикметник + прикметник + іменник»:

- ciddi faullü oyun – груба гра;
- defansif orta saha – опорний півзахисник;
- ofansif orta saha – атакуючий півзахисник;
- direkt serbest vuruş – штрафний удар;
- indirekt serbest vuruş – вільний удар;
- ümit milli takım - молодіжна національна збірна і т. п.

Приклади двоконпонентних спортивних термінів турецької мови, сформованих за моделлю «дієприкметник + іменник»:

- duran top – стандартне положення (дослівно «стоїть м'яч»);
- sakatlanan oyuncu - травмований гравець;
- uçan servis - плануюча подача, планер;
- kaybeden takım - темна конячка, андердог (дослівно «програюча команда»);
- sakatlanan oyuncu - травмований гравець.

а також трьох - і чотирьохкомпонентних спортивних термінів турецької мови, до складу яких з метою звуження семантичного поля за допомогою уточнення властивостей дії додається доповнення, виражене іменником у непрямому відмінку або з інверсивною конструкцією за моделлю «іменник з відмінковим афіксом + дієприкметник + іменник»:

- göğüsle yapılan kontrol – контроль м'яча грудьми;
- kafayla yapılan top kontrolü – контроль м'яча головою;
- fileden dönen top – м'яч, що зрикошетив від сітки;
- servis karşılayan takım – команда, яка приймає подачу;

- el değmez oyunu – спроба проведення захоплення;
- kontratı bitmiş oyuncu - вільний агент.

Багатокомпонентні термінологічні словосполучення в безлічі випадків формуються за гібридними синтаксичними моделями, вбирають в себе аспекти перерахованих вище базових термінотвірних моделей, іншими словами, за атрибутивно-ізафетним типом. Найчастіше до складу багатокомпонентних термінів входять складні конструкції, які або доповнюють базове поняття, або, навпаки приймають функцію стрижневого елемента, на додаток до якого приєднується уточнююча лексема.

2.2. Семантичні особливості турецької спортивної термінології

Серед наявних способів як термінотворення, так і утворення слів загальноживаної мови лексико-семантичний спосіб видається найменш дослідженим і, поряд з цим, найбільш специфічним (Ктитарова Н. К., Воронова З. Ю., 2013, с. 132). Базова лексика загальнолітературної мови, яка відображає повсякденні об'єкти і типові явища, нерідко служить матеріалом для утворення елементів спеціальних підмов, що мають схожість понятійного, структурного або зовнішнього характеру до подібного роду побутовим уявленням про дійсність (Şirin H., 2019, с. 12).

На етапах початкового формування терміносистем носії мови не мали широкого набору мовних засобів термінотворення, що обумовлює той факт, що номінація спеціального поняття або об'єкта загальнолітературною лексемою була порівняно більш доступним і простим способом утворення спеціальної лексики на ранніх етапах розвитку мов. Таким чином, за рахунок семантичної спеціалізації, що відбувалася за допомогою додавання до слова особливої семантики у відповідному контексті, межі між словами загальноживаної мови і термінолексикою були менш окреслені, ніж на нинішньому етапі розвитку мов, що знаходило відображення в низькій автономності термінологій.

Термін, утворений в результаті семантичного перетворення загальнолітературного слова, позначає спеціальне поняття, близьке до первісної семантики не безпосередньо, а за другорядними ознаками, і функціонує в окремій відокремленій спеціальній підмові. Для мови науки семантичний спосіб словотворення має особливий сенс. З його допомогою задовольняються потреби в нових термінах (шляхом семантичного перетворення існуючих в мові слів)» (Ктитарова Н. К., Воронова З. Ю., 2013, с. 54).

До переваг лексико-семантичного способу термінотворення слід зараховувати такі характеристики, як стислість, наочність і дохідливість, яких позбавлені структурно громіздкі описові терміни, до недоліків – неповне відображення, в деяких випадках, спотворення класифікаційних зв'язків, а також неприйнятні для терміна експресивність і емоційність, властиві, скоріше, професіоналізмам або жаргонізмам, тобто виводять лексему за нормативні межі терміносистеми.

При термінологізації загальноновживаного слова, відбувається дзеркальний процес: семантичне поле слова ускладнюється, набуває комплексний характер і точність для того, щоб задовольняти потреби фахівців. У зв'язку з перерахованими вище особливостями способу термінотворення за допомогою термінологізації значення загальноновживаного слова терміни, утворені цим способом, представляються запозиченнями із загальнолітературної мови (Özlük D., 2019, с. 55).

У складі спортивної терміносистеми сучасної турецької мови серед термінів, утворених вищеописаним способом, можна виділити:

- kupa – «кубок»;
- ihtar – «попередження»;
- tozluk – «гетри»;
- alıştırma – «вправа, тренування»;
- bayrak – «прапор»;
- seyirci – «глядач»;
- çizgi – «лінія»;

- düdük – «свисток»;
- file – «сітка».

Слід зауважити, що в наведених прикладах значна частина турецьких і українських понять демонструють повну рівнозначність щодо способу утворення термінолексеми від загальноживаного слова, що може пояснюватися екстралінгвістичними факторами, а саме збігом основних категорій понятійного апарату.

Спеціалізація, іншими словами, звуження семантичного значення загальнолітературної лексеми означає «зменшення семантичного обсягу поняття в процесі історичного розвитку або в контексті мовного вживання» (Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В., 2010, с. 32). З огляду на відмінність, що полягає в необхідності тривалого еволюційного процесу по входженню слова в узус, а також закріплення і гармоніювання в його складі і відсутності такого роду необхідності при терміноутворенні, процес спеціалізації значення загальноживаного слова представляється синхронно-діахронним перетворенням семантики лексеми, при якому слово, що номінувало предмет, дію або поняття в загальнолітературній мові, набуває вигляду терміна для позначення спеціального поняття на підставі спільності семантичних ознак базового характеру і наявності у звуженого поняття додаткових диференційних властивостей (Zeytinkaya D., 2019, с. 153).

У категорію термінів, утворених способом спеціалізації значення загальноживаного слова, входять:

- bahis – «ставка» («тема, предмет обговорення; розмова, бесіда»);
- baskı – «пресинг, щільна опіка» («гніт, тиск»);
- sayı – «очко» (в загальноліт. «число»);
- saha – «поле, майданчик» («простір, площа, зона, район»);
- takım – «команда» («група, колектив, комплект»);
- duruş – «стійка» («поза»);
- rakip – «суперник» («конкурент»);
- çıkış – «старт» («вихід»);

- bitiş – «фініш» («закінчення, кінець»)

- zemin – «газон» («земля, ґрунт»).

Метафоризацією вважається процес використання загальноживаної лексики для позначення спеціального поняття на підставі перенесення її семантики, виходячи з асоціативних конотацій, тобто своєрідне порівняння за допомогою загальних асоціацій, часто важко визначених. Переосмислене значення тут порівнюється з буквальним на основі якоїсь внутрішньої форми, що лежить в основі порівняння. В основі цього процесу лежать об'єктивовані асоціативні зв'язки, що відображаються в конотативних ознаках, що несуть відомості або про повсякденно-практичний досвід конкретного мовного колективу, або про його культурно-історичне значення (Сорокін С. В., 2018, с. 58).

Метафоричний спосіб термінотворення знаходить широке поширення в спортивній терміносистемі сучасної турецької мови. Метафоричне термінотворення включає в себе зіставлення спеціального поняття і загальнолітературного слова за однією або декількома істотними або несуттєвими для цього спеціального поняття ознаками. Метафоричне перенесення може здійснюватися на основі зовнішньої подібності, подібності функцій, тотожності форми і функцій відповідності форми і місця розташування, спільності структури, будови і консистенції званих об'єктів і понять тощо. Прикладами термінів, утворених шляхом даного лексико-семантичного способу, можуть служити:

- eleme – «кваліфікація» (досл. «просіювання»);

- kanat – «фланг» (досл. «крило»);

- asansör – «удар з-за спини іншого гравця» (досл. «ліфт»);

- perdeleme – заслін, перехоплення (з тур. Perdelemek - досл. «завішувати, загороджувати»);

- kale – «ворота» (досл. «фортеця, замок»);

- çatal – «вилка» (хід, після якого під ударом дві і більше фігури);

- çoban bağı – «чабан, захоплення пастуха» (досл. «вузол пастуха»);

- değirmen – «млин» (комбінація в шахматах);
- kravat – «прийом краватку; косою захоплення ший»;
- firça – «щітка (невдалий удар по м'ячу кінчиками пальців)»;
- giyotin – «гільйотина, мишоловка (комбінація в шахах)»
- omurga – «стовп оборони» (досл. «хребетний стовп, хребет»).

Також метафоричний перенос демонструє продуктивність в складових термінах, де один з компонентів використовується з відповідним поняттям, позначеним загальнолітературним словом, наприклад:

- yıldız oyuncu – «зоряний гравець» (з тур. yıldız – «зірка»);
- kilit oyuncu – «ключовий гравець» (з тур. kilit - «замок»);
- asist kralı – «кращий асистент» (з тур. kral – «король»);
- gol kralı – «кращий бомбардир»;
- kaydırak pas – «ковзний пас» (з тур. kaydırak – «дитяча гірка»);
- duvar pası – «зворотний пас; гра в стінку» (з тур. duvar - «стіна»);
- ayı dönmesi - ведмежий переворот (з тур. ayı – «ведмідь»);
- tavşan atlet – «атлет, що задає темп; пейсмейкер» (з тур. tavşan – «заєць»);
- ölü top - «мертвий м'яч» (з тур. ölü – «мертвий»);
- boğmaca matı – «мат сперте» (з тур. boğmaca – «задушливий»);
- yıldırım oyunu – «бліц» (з тур. yıldırım – «блискавка»);
- mat ağı – «матова мережа» (з тур. ağı - «мережа»).

Цікава ситуація з найменуваннями шахових фігур, які в будь-якій мові є метафоричним перенесенням типових суспільних моделей з урахуванням екстралінгвістичних особливостей на елементи гри. У деяких випадках, як в терміні er – «пішак» (досл. «солдат, рядовий»), варіанти лексеми на турецькій і українській мові тотожні, так як володіють загальним семантичним ядром «піхотинець, солдат». Однак в ряді випадків в силу культурних та історичних передумов назви фігур демонструють деякі відмінності. Так, слово kale – «тура» (досл. «фортеця, замок», відсилає до близьких функцій, але в різній інтерпретації, а слова şah – «король» (досл. «шах») і vezir – «королева, ферзь» (досл. «візир»), очевидно, являють собою вищі державні титули, різні з

історичної та культурної точок зору. Тут відзначимо також наявність в українській мові варіанту «ферзь», що є запозиченням від перського слова (فرز) / ferz – «полководець», не знайшла місця в складі турецької шахової терміносистеми навіть при набагато більш сприятливих для цього умовах, як суто лінгвістичних, так і екстралінгвістичних. Нижче перераховані найменування шахових фігур:

- taşlar – «фігури»;
- at – «кінь»;
- er – «пішак»;
- fil – «слон»;
- kale – «тура»;
- şah – «король»;
- vezir – «королева, ферзь».

Метонімічне перенесення значення загальноживаного слова представляється використанням загальнолітературної лексеми для номінації спеціального поняття на підставі зовнішніх і/або внутрішніх зв'язків загального і спеціального значень, виходячи з суміжності і наявного логіко-семантичного зв'язку (Girişen N., 2019, с. 91).

Прикладами термінів, утворених за допомогою метонімічного переносу значення, можуть виступити наступні термінологічні одиниці:

- ısınma – «розминка» («нагрівання, обігрів»)
- açılış – «дебют, початковий хід» («відкриття»);
- aldatma – «фінт» («обман, введення в оману»);
- kauma – «підкат» («ковзання»);
- uzatma – «додатковий час» («подовження, пролонгація»);
- hamle – «хід» («кидок, випад, зусилля»);
- alt – «партер» («низ, нижня частина»);
- boğçalama – «ізоляція (прийом в боротьбі)» («зав'язування у вузол»);
- boyunduruk – «захоплення шиї» («ярмо, гніт»).

Слід сказати про велику кількість термінів спортивної терміносистеми, утворених від дієслів метонімічним способом, що ми пов'язуємо, головним чином, з широким поширенням багатозначності і образності у турецьких дієслів в загальнолітературній мові.

Дієслівне словосполучення *gol uemek* «пропустити гол» (досл. «з'їсти гол») походить з одного зі значень полісемантичного дієслова *uemek*, що має значення: 1) їсти; 2) поїдати, роз'їдати; 3) кусати, гризти; 4) марнувати, промотувати, тринькати; 5) піддаватися чому-небудь, переносити що-небудь; 6) привласнювати. В даному випадку використовується значення з негативним відтінком «піддаватися чому-небудь, переносити що-небудь» володіє продуктивністю і має ряд прикладів використання: *seza uemek* – «понести покарання» (з тур. *seza* – «покарання, штраф»), *azar uemek* – «піддаватися наріканням» (з тур. *azar* – «нарікання, докір, наганяй»), а також дієслова зі значенням фізичного впливу: *dayak uemek* – «бути побитим» (з тур. *dayak* – «побої»), *tokat uemek* – «отримати ляпаса» (з тур. *tokat* – «ляпас»), *biçak uemek* – «отримувати удар ножем» (з тур. *biçak* «ніж») тощо.

Продуктивність метонімічного перенесення значення виникає з особливостей людського мислення, а саме концентрації в мовних знаках елементів навколишнього світу і систематизації в них об'єктів позамовної дійсності, що корелює з найважливішою властивістю будь – якої мови – прагненням до стислості і зручності для носія. Слід зазначити, що при метонімічному перенесенні значення лексеми характеризуються, в першу чергу, високою номінативністю, що істотно відрізняє їх від лексем, утворених в результаті метафоричного перенесення значення, де на першому плані виступає функція характеристизації. Виходячи з цього метонімічні номінації мають низьку експресивність і стилістичну нейтральність, що, безсумнівно, важливо для професійної комунікації.

Висновок до Розділу 2

Основні способи утворення спортивних термінів турецької мови ми поділяємо на: синтаксичний спосіб і семантичний.

Для дослідження синтаксичного способу термінотворення в рамках спортивної терміносистеми сучасної турецької мови в цій роботі здійснено аналіз вибірки спортивних термінів турецької мови, складеної шляхом суцільного вивчення профільних досліджень, статей у газетах та електронних інтернет-виданнях зі спортивної тематики, перекладних та енциклопедичних словників спортивної термінології, а також тематичних документів, довідників, зводів правил, тощо.

В ході кількісно-якісного аналізу виявлено переважання полілексемних термінів над монолексемними, що, в цілому, корелює з думкою деяких дослідників про превалювання багатослівних утворень над однослівними.

В ході розгляду лексико-синтаксичного способу термінотворення в турецькій мові серед полілексемних термінів виділяються двокомпонентні і багатоконпонентні. Утворенні двокомпонентних термінів спортивної терміносистеми здійснюється за допомогою ізафетних конструкцій (ізафет першого типу – безафіксний, ізафет другого типу – одноафіксний, ізафет третього типу – двоафіксний) і неізафетних конструкцій (субстантивно-субстантивні словосполучення, атрибутивно-субстантивні словосполучення, дієслівні словосполучення).

Семантичні способи терміноутворення характеризуються, з одного боку, позитивними властивостями, такими як стислість, наочність і дохідливість, з іншого, негативними – неповним відображенням, спотворенням класифікаційних зв'язків, а також експресивністю і емоційністю. У перелік використовуваних в спортивній терміносистемі турецької мови семантичних способів входять термінологізація, спеціалізація, метафоризація, метонімічне перенесення і міжсистемне запозичення.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження вказує на те, що основна причина різноманіття дефініцій терміна полягає в відсутності консенсусу серед мовознавців щодо його сутності. Різні вчені розглядають терміни з різних точок зору: одні вважають їх особливими словами, інші розглядають їх як слова з особливою функцією. Також є група дослідників, які визначають термін за його співвіднесеність з науковим поняттям та мовою науки.

Ця різноманітність поглядів виникає через те, що поняття терміна має багато аспектів, і науковці надають вагу різним аспектам в залежності від свого підходу та специфіки досліджень. Отже, відсутність єдиної позиції сприяє різноманітності визначень терміна в лінгвістичній науці.

Отже, беручи до уваги той факт, що термін є динамічним елементом, що активно функціонує в реальній мові та постійно зазнає змін, можна виділити кілька ключових характеристик: термін повинен бути чітким і має передавати своє значення без непорозумінь; термін повинен мати чітке визначення, що виключає будь-які двозначності; термін має вписуватися в систему термінології, де йому призначена конкретна роль та місце; термін повинен точно позначати певне поняття чи об'єкт, використовуючи найбільш відповідну термінологію; термін не повинен містити емоційних або оцінювальних елементів, щоб забезпечити об'єктивність використання; термін повинен мати підґрунтя в своїй структурі або походженні, що може вказувати на його роль чи призначення.

Ці характеристики є важливими для розуміння та ефективного використання термінології в мові, особливо в контексті її постійної еволюції.

Розвиток спортивної термінології в турецькій мові був під впливом різних факторів, такими як культурні обміни, історичні події та міжнародні зв'язки.

У Туреччині історія спорту налічує тисячоліття, і турецька мова взяла участь в описанні та найменуванні різноманітних видів спорту. З іншого боку, багато спортивних термінів можуть мати своє походження в інших мовах, таких як англійська, французька чи німецька, особливо у зв'язку з міжнародними спортивними заходами і олімпійським рухом.

Основні способи утворення спортивних термінів турецької мови ми поділяємо на: синтаксичний спосіб і семантичний.

Для дослідження синтаксичного способу термінотворення в рамках спортивної терміносистеми сучасної турецької мови в цій роботі здійснено аналіз вибірки спортивних термінів турецької мови, складеної шляхом суцільного вивчення профільних досліджень, статей у газетах та електронних інтернет-виданнях зі спортивної тематики, перекладних та енциклопедичних словників спортивної термінології, а також тематичних документів, довідників, зводів правил .

В ході кількісно-якісного аналізу виявлено переважання полілексемних термінів над монолексемними, що, в цілому, корелює з думкою деяких дослідників про превалювання багатослівних утворень над однослівними.

В ході розгляду лексико-синтаксичного способу термінотворення в турецькій мові серед полілексемних термінів виділяються двокомпонентні і багатоконпонентні. Утворенні двокомпонентних термінів спортивної терміносистеми здійснюється за допомогою ізафетних конструкцій (ізафет першого типу – безафіксний, ізафет другого типу – одноафіксний, ізафет третього типу – двоафіксний) і неізафетних конструкцій (субстантивно-субстантивні словосполучення, атрибутивно-субстантивні словосполучення, дієслівні словосполучення).

Семантичні способи термінотворення характеризуються, з одного боку, позитивними властивостями, такими як стислість, наочність і дохідливість, з іншого, негативними – неповним відображенням, спотворенням класифікаційних зв'язків, а також експресивністю і емоційністю. У перелік використовуваних в спортивній терміносистемі турецької мови семантичних способів входять термінологізація, спеціалізація, метафоризація, метонімічне перенесення і міжсистемне запозичення.

ÖZET

Yapılan çalışma, terimin tanımlarının çeşitliliğinin temel sebebinin, dil bilimcileri arasında özülle ilgili fikir birliği olmamasından kaynaklandığını göstermektedir. Farklı bilim adamları terimleri farklı bakış açılarından görüyorlar: bazıları onları özel kelimeler olarak görüyor, bazıları onları özel işleve sahip kelimeler olarak görüyor. Ayrıca, terimi bilimsel kavram ve bilim dili ile olan ilişkisine göre tanımlayan bir grup araştırmacı da vardır.

Türkçe'de spor terminolojisinin gelişimi, kültürel değişimler, tarihi olaylar ve uluslararası bağlantılar gibi çeşitli faktörlerden etkilendi.

Türk dilinin spor terimlerini oluşturmanın temel yollarını şu şekilde ayırıyoruz: sözdizimsel yöntem ve anlamsal.

Modern Türk dilinin spor terim sistemi çerçevesinde terimin sözdizimsel yöntemini araştırmak için, bu çalışmada, sporla ilgili konularda ilgili araştırmaların, gazetelerde ve elektronik internet yayınlarında yer alan makalelerin, spor terminolojisinin tercüme ve ansiklopedik sözlüklerinin yanı sıra tematik belgelerin, referans kitapların, kural kitaplarının vb. Sürekli olarak incelenmesiyle derlenen Türk dilinin spor terimlerinin bir örneğini analiz etmektedir.

Terimin anlamsal oluşum biçimleri, bir yandan, kısalık, görünürlük ve görünürlük gibi olumlu özellikler, diğer yandan olumsuz – eksik yansıma, sınıflandırma bağlantılarının çarpıtılması, ifade ve duygusallık gibi olumlu özellikler ile karakterize edilir. Türk dilinin spor terimlerinde kullanılan anlamsal yöntemler arasında terminoloji, uzmanlık, metaforizasyon, metonimik transfer ve sistemlerarası borçlanma yer almaktadır.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад: навч. посіб. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
2. Булик-Верхола С. З., Г. В. Наконечна, Ю. В. Теглівець. Основи термінознавства: навч. посіб. , 3-є вид., допов. Львів: Львівська політехніка, 2016. 192 с.
3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., КуделькоЗ. Б.. (2000). Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: Видавничий дім kmacademia. 218 с.
4. Журавльова Т. А. (1998). Особливості термінологічної номінації. Донецьк. 252 с.
5. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник для студентів вищих навч. закл. Львів: Кальварія, 1999. 110 с.
6. Кабаре Т., Terminology: Theory, Methods, and Applications 1999, 210 с..
7. Коломієць В. В. Термінологія та словниковознавство.
8. Кочерган М.П. (2014). Вступ до мовознавства. Київ:Лібра Компані. 432 с.
9. Ковалик І. І. Логіко-лінгвістична концепція технічної термінології у слов'янських мовах // Вісн. Львів ун-ту, сер. Філології, 1969р., №6, 126 с.
- 10.Ктитарова Н. К., Воронова З. Ю. Теорія перекладу: навч. посіб. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2013. 310 с.
- 11.Литвиненко Н.П., Місник Н.В. (2008). Українська медична термінологія у фаховій мові лікаря. Київ: Видавничий дім "Медицина світу". 448 с.
- 12.Місник Н.В. (2002). Формування української медичної клінічної термінології. Київ: Українська мова. 17 с.
- 13.Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. (1994). Українське термінознавство. Львів. 216 с.
- 14.Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

15. Симоненко Л. Лінгвістичні проблеми унормування наукової термінології. Українська термінологія і сучасність: Збірник наукових праць. Вип. VIII Відп. ред. Л.О. Симоненко. К.: КНЕУ, 2007. С. 21-25
16. Сорокін С. В. Практична грамати́ка турецької мови. Частина перша. Навч. посібник (Препринт). К.: Видавничий центр КНЛУ, 2018. 358 с.
17. Akalın Ş.H., Yabancı kökenli bilişim terimlerinin yazılışları / Türk Dili. 2004. №627, S.248-252
18. Aktaş A., Türkçede Almanca kaynaklı kelimeler / Türk Dili, TDK 6/2007, Ankara, s. 522-528.
19. Aslan E. Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğü üzerine / Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 5/1, 2016, s. 534-544
20. Ay F., Türkiye Türkçesinde türetkenlik: Eşzamanlı bir değerlendirme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019
21. Barış B., Bir İlk Kitap: Terimbilimi / Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 24, Temmuz 2022, s. 327-334.
22. Boz E., Türk sözlükbiliminin problemleri / Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 7/4, Fall 2012, p. 13-20, Ankara-Turkey, s. 13-20
23. Buran A., Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Hâl Ekleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
24. Cabré M. Teresa. Terminology: Theory, methods and applications. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999. 247 p
25. Çelik A., Türkçede Kelime Olarak Kullanılan Batı Kaynaklı Ön Eklerin Bugünkü Durumu Üzerine. Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal, 2015 Volume:6 S: 82 - 81
26. Çelik Z. 'Yeni' Türkçe'nin Doğuşu: Türk Dil Devrimi. Muhafazakar Düşünce, Yıl: 2, Sayı: 6, 2005, s. 197-216
27. Develi H., Osmanlı Türkçesi Grameri. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2010, 293 s.

28. Erdoğan C., Spor Terimleri Sözlüğü. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2008, 142 s.
29. Ergin M., Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak. (2013).
30. Girişen N., Terminolojide Tanım Tipolojisi [Text] // Doktora Tezi, Eskişehir, 2019, 291 s.
31. Karaman B.İ., Terimbilimi / Bilge Kültür Sanat, 2018, 192 s.
32. Korkmaz, Z., Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 2017, 260 s.
33. Özlük D., Türkiye Türkçesinde Farsça Kökenli Kelimeler / Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019, 333 s.
34. Şirin H., Dil Devrimi'nin Melez Sözcükleri Ve "Bağnaz" Üzerine / Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, CXVI (809), Mayıs 2019, 12-20.
35. Tözluyurt Z., Türkçe Sözlükteki Futbol Terimleri Üzerine Bir İnceleme / STAD Sanal Türkoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 3, 2020, s. 3-10
36. Peter L. Elkin, Terminology and Terminological Systems, 2012, 158 p.
37. Zeytinkaya D., Çeviri Eğitiminde Terimbilim Ve Terim Yönetim Araçlarının Kullanımı, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2019, 355 s.